И. Ощипок, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

РОЛЬ РЕЛИГИОЗНЫХ АКТОРОВ В СОВРЕМЕННЫХ МИРОВЫХ ПРОЦЕСАХ

В связи с быстрой передачей данных и широкого доступа людей к информации происходит интенсификация межкультурных, межэтнических, межцивилизационных и межрелигиозных взаимодействий. Особую роль начинают играть такие акторы мировой политики, как религиозные организации и представители традиционных мировых религий. Факт обращения политики к религиозному фактору показывает важность религиозных акторов в современной мировой политике и актуальность религиозного вопроса в современных глобализационных процессах. Проанализированы роль и место религиозных акторов в современной мировой политике. Рассмотрено многообразие активности современных религиозных актеров в международных отношениях. Определены направления и цели деятельности религиозных организаций и движений, которые могут носить как конструктивный, так и деструктивный характер. Доказано, что транснациональные религиозные актеры являются нередко наиболее авторитетными участниками мировых процессов, которые способны оказать влияние на ценности, поведение и коллективный выбор больших групп людей.

Ключевые слова: глобализация религиозные акторы мировой политики, негосударственные акторы, религиозные организации, религиозные движения, религия.

I. Oshchypok, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ROLE OF RELIGIOUS ACTORS IN MODERN WORLD PROCESSES

In the context of the rapid transfer of data and the widespread access of people to information, takes place intensification of intercultural, interethnic, inter-civilization and interreligious interactions. Such actors of world politics, such as religious organizations and representatives of traditional world religions, play a special role. The fact of applying politics to a religious factor shows the importance of religious actors in contemporary world politics and the relevance of the religious issue in contemporary globalization processes. The article analyzes the role and place of religious actors in contemporary world politics. The diversity of the activity of contemporary religious actors in the international relations is considered. The directions and goals of religious organizations and movements that can be constructive and destructive are determined. It is proved that transnational religious actors are often the most authoritative participants in world processes that can influence the values, behavior and collective choices of large groups of people.

Keywords: globalization, religious actors of world politics, non-state actors, the religious organizations, religious movements, religion.

УДК: 327.7

І. Нагорняк, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СПІВПРАЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З КРАЇНАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА В ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Розглянуто етапи створення Спільної політики безпеки та оборони ЄС, встановлення відносин з країнами Східного партнерства в даній галузі. Проаналізовано діяльність місій ЄС на території цих країн, спільну оборонну діяльність. Зроблено висновки та прогнози щодо перспективи поліпшення відносин у контексті переглянутої Європейської політики сусідства, нової Глобальної стратегії ЄС і формування Постійної структурної співпраці у сфері оборони.

Ключові слова: безпека, оборона, Європейський Союз, Східне партнерство, місії ЄС, Глобальна стратегія ЄС.

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися в Європейській системі безпеки після анексії Кримського півострова Російською Федерацією в 2014 р., початку міграційної кризи та обрання в 2016 р. президентом США Д. Трампа, який підважує гарантії колективної безпеки, змусили лідерів ЄС і країн-членів переглянути підходи до формування Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), а також розробити нову Глобальну стратегію ЄС.

Країни Східного партнерства після Вільнюського Саміту перебувають в епіцентрі актуалізованого геополітичного протистояння між Заходом і Російською федерацією, що збільшило їхню роль у безпеці Європи та вимагає активнішої співпраці з ними в рамках оборонної політики ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання співробітництва Європейського Союзу з країнами Східного партнерства у сфері безпеки та оборони розглядають у своїх публікаціях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як С. Біскоп [12], К. Зарембо [1, 21], О. Молдован [4], Є. Нікіпелова [8], О. Семенюк [7], О. Труш [8], В. Шатун [11] та ін. У них науковці досліджують виникнення СПБО, спільну діяльність країн СхП та ЄС у сфері оборони, а також оцінюють діяльність місій ЄС у країнах СхП і перспективи полвпшення їхньої співпраці, виходячи з геополітичних процесів, що відбуваються на території Європи.

Постановка завдання. Метою статті є огляд та оцінка співпраці Європейського Союзу і країн Східного партнерства в рамках СПБО, аналіз місця країн СхП у новій Глобальній стратегії ЄС і пошук варіантів поліпшення співпраці, виходячи з існуючих договорів між ЄС та країнами СхП.

Виклад основного матеріалу. Створення Спільної політики безпеки та оборони ЄС, стало чи не найскладнішим завданням у процесі євроінтеграції загалом. У постбіполярний період безпека в Європі базувалась на євроатлантичній солідарності в рамках НАТО і особливо ст. 5 Статуту Альянсу. Однак анексія Кримського півострова Росією в 2014 р., початок конфлікту з РФ і підтримуваними нею сепаратистами на сході України стали каталізаторами переоцінки безпекової політики в Європі. Остаточним фактором, що оновив безпекову інтеграцію ЄС, стали вибори президента США в 2016 р., які виграв республіканський кандидат Д. Трамп, що почав провадити політику ізоляціонізму та вимагати від держав Європи збільшення витрат на оборону, як цього передбачають їхні зобов'язання в рамках НАТО.

В. Шатун, оцінюючи процес військово-політичної взаємодії у просторі ЄС після Другої світової війни, визначає сім етапів, які віддзеркалюють зародження і формування політики та стратегії ЄС у питаннях міжнародної безпеки. Вони включають: 1) пошук загальних напрямів і форм співпраці (1946–1949); 2) відхилення наддержавних проектів (1950–1954); 3) період концеп-

© Нагорняк І., 2018

туальної невизначеності (1955–1968); 4) поступове пожвавлення діалогу з проблем безпеки (1969–1986); 5) нормативно-правове та інституційне визначення сфери безпекової та оборонної співпраці (1987–1997); 6) реалізацію та вдосконалення інституційного механізму європейської безпекової та оборонної політики (ЄБОП, 1998 р. – середина 2000-х рр.); 7) адаптацію ЄБОП до реалій багатополярної міжнародної системи (із середини 2000-х рр.) [11, с. 61].

На нашу думку ключовим моментом для створення спільної оборонної політики стало ухвалення Радою ЗЄС "Петерсберзьких завдань" (19 червня 1992 р.), якими на ЗЄС покладалося проведення місій гуманітарного та рятувального характеру, операцій з підтримки миру та "управління кризами", включно із силовими формами миротворчих заходів. Європейські країни НАТО погодилися надавати ЗЄС необхідні ресурси для відповідних воєнних операцій [19, с. 6–7].

Варто зазначити, що військова, оборонна та безпекова співпраця з ЄС і між його членами відбувається на різних площинах. Зокрема, можна виділити двосторонню співпрацю з окремими членами ЄС, співпрацю в рамках ООН, НАТО і ОБСЄ та із самими інституціями ЄС у рамках Спільної зовнішньої й безпекової політики (СЗБП) ЄС. Натомість єдиної спільної платформи співпраці країн-адресатів Східного Партнерства з ЄС у галузі безпеки і оборони немає.

Ініціатива Східного партнерства, що була створена в 2009 р., не передбачає великого рівню інтеграції та участі країн-адресатів ініціативи в СПБО особливо, що стосується прийняття ключових рішень.

Якщо розглянути результати двосторонньої співпраці між країнами СхП та ЄС, то можна виділити країни, що активно співпрацюють у рамках СПБО (Україна, Молдова, Грузія), та країни, що мають набагато менший рівень співпраці з ЄС у даній галузі (Вірменія, Азербайджан, Білорусь).

Для прикладу Україна серед країн-адресатів Східного партнерства найбільш активно брала участь у місіях ЄС. Вона керується у своїй діяльності низкою двосторонніх угод. Основними є Угода про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз (підписана 13 червня 2005 р. під час засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС, набула чинності з березня 2008 р.). У 2015 р. за взаємною згодою сторін пролонговано термін дії цього міжнародного документа, а також Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до якої сторони посилюють практичне співробітництво в запобіганні конфліктам та у сфері антикризового управління, зокрема з метою збільшення участі України в цивільних і військових операціях ЄС з подолання кризових ситуацій, у відповідних навчаннях і тренуваннях [10].

19 вересня 2014 р. Міністром оборони України В. Гелетеєм у Варшаві була підписана угода з міністрами оборони Литви та Польщі, що є членами ЄС, про створення спільного Литовсько-Польсько-Українського військового підрозділу "ЛитПолУкрбриг" [9]. Це, на думку О. Труша, стало одним із найважливіших кроків України на шляху до модернізації українських збройних сил та посилення співробітництва з ЄС. [8, с. 6].

У 2015 р. Кабінет Міністрів України провів комплексний огляд сектора безпеки і оборони України, за результатами якого, зокрема, було прийнято Воєнну доктрину України, затверджену Указом Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015, та Стратегію національної безпеки України, затверджену Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 [6]. Зазначені підзаконні нормативно-правові акти формують основні пріоритети гарантування національної безпеки України у воєнній сфері, спрямовані на максимальне адаптування оборонних можливостей України до стандартів ЄС і НАТО.

Як відзначає О. Семенюк, Україна для ЄС є третьою країною, але ставши після розширення 2004 р. безпосереднім сусідом ЄС, вона має неабияке безпекове значення для європейської спільноти. Однак, з одного боку, Україна вбачається європейцями одним із джерел походження загроз, з якими покликана впоратися СПБО. "Тобто ключовий інтерес європейської спільноти по відношенню до нашої держави полягає в локалізації транскордонних загроз. З іншого ж, роль і місце України в сучасній міжнародній безпековій системі обумовлює об'єктивний інтерес ЄС розвивати співпрацю з нею в контексті СЄПБО [7, с. 40].

Практична участь України в місіях ЄС розпочалася в 2000 р., коли була підписана угода про участь України в Поліцейській Місії ЄС у Боснії та Герцеговині і направлення українського миротворчого контингенту до складу цієї Місії з 2006 по 2012 р., участь у військово-морської операції ЄС з протидії актам піратства біля узбережжя Сомалі "Аталанта" (EU NAVFOR ATALANTA), також у 2011 та 2014 рр. підрозділи Збройних сил України здійснювали бойове чергування у складі Бойової тактичної групи (БТГ) Європейського Союзу Хелброк (HelBRoC) [5].

Рамкова угода про участь Грузії в операціях Спільної політики безпеки і оборони ЄС набула чинності в березні 2014 р., з тих пір Грузія вже взяла участь у кількох операціях. Її найбільшим внеском до цих пір є участь близько 156 співробітників в операції EUFOR RCA в Центральноафриканській Республіці. Сьогодні Грузія бере участь у Військово-консультативній місії ЄС у Центральноафриканській Республіці, Тренувальної місії ЄС у Малі, а також у Консультативній місії ЄС в Україні [19].

З 2005 р. Україна отримала привілейований статус у рамках СПБО. Разом з Молдовою вона може приєднатися до заяв і рішень Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Цей механізм традиційно застосовувався до країн-кандидатів, щоб вони мали достатньо часу для адаптації до правил і механізмів ЄПБО, а також до членів Європейського економічного простору. Як зазначає К. Заремба, право України на приєднання до декларацій та спільних позицій ЄПБО було підтверджено в Порядку денному асоціації, тимчасової угоди між Україною та ЄС, яка діяла до підписання нової Угоди про асоціацію. Україна також підписала Угоду про безперервну безпеку щодо обміну секретною інформацією з ЄС у 2005 р. [21].

Молдова є також однією з держав, що не є членом ЄС, але бере участь у місіях та операціях ЄС у рамках спільної політики безпеки та оборони. Молдавські експерти взяли участь у тренінговій місії ЄС у Малі 2014 р. та приєдналися до Військово-дорадчої місії ЄС у Центральноафриканській Республіці в 2015 р. На прохання Молдови радники з реформування сектора безпеки з трьох країн ЄС допомагають у процесі реформування сектора безпеки.

З іншого боку, на території країн-адресатів Східного партнерства у зв'язку з агресивною зовнішньою політикою Російської Федерації сьогодні діють дві цивільні місії ЄС. Зокрема, Моніторингова місія ЄС у Грузії, що почала свою діяльність після початку конфлікту в Південній Осетії в 2008 р., і Консультативна місія в Україні, що діє після анексії Кримського півострова та початку конфлікту на сході держави.

Моніторингова місія ЄС у Грузії є неозброєною цивільною місією спостерігачів Європейського Союзу. Місія була розгорнута у вересні 2008 р., після того як за посередництва ЄС було підписано угоду із шести пунктів,

що поклала кінець серпневій війні з Російською Федерацією та заморозила конфлікт у Південній Осетії.

З тих пір як була розгорнута Місія, патрулювання проходить цілодобово, зокрема в районах, прилеглих до адміністративних кордонів з Абхазією і Південною Осетією. У Місії близько 200 спостерігачів з різних країн-учасниць ЄС, що працюють на місцях. Головний Офіс розташований у Тбілісі, є також польові офіси в Горі, Мцхета і Зугдіді.

Мандат моніторингової місії діє по всій території Грузії. Проте де-факто влада Абхазії й Південної Осетії досі відмовляють у доступі до територій, що перебувають під їхнім контролем.

Незважаючи на те, що результати роботи моніторингової місії щодо стабілізації ситуації відчутні, існують і певні проблеми щодо реалізації її діяльності. По-перше, ще належить виконати значну роботу з відновлення довіри. Водночас Місія наполягає на тому, що надання їй доступу до Південної Осетії й Абхазії буде сприяти підвищенню прозорості, внесе ясність щодо інцидентів, які вже відбулися, і таким чином зменшить ризик дестабілізуючих інцидентів у майбутньому. По-друге, План Медведєва – Саркозі разом з угодою щодо заходів здійснення, підписаним у 2008 р., залишаються основою для подальшої присутності Місії в регіоні та її зусиль із стабілізації ситуації. Як і раніше не повністю виконано п'ятий пункт угоди, оскільки триваюча присутність військового персоналу Російської Федерації й техніки, як у Південній Осетії, так і в Абхазії, є порушенням цієї частини Угоди.

Шестиденна війна в Південній Осетії, що розпочалася 7 серпня, продовжує залишатись наріжним каменем у побудові спільної зовнішньої політики ЄС, оскільки відсутній чіткий консенсус серед самих членів ЄС. А тому замість об'єднання ЄС він робить свій внесок у дезінтеграцію Союзу.

Комісія 22 жовтня 2008 р. скликала міжнародну донорську конференцію, яка забезпечила післявоєнну допомогу Грузії 4,5 млрд дол. США, включаючи 500 млн євро з боку ЄС. Однак багато дослідників зазначають, що хоч держави-члени відповіли швидко та всебічно, вони не змогли знайти політичну волю, необхідну для призначення санкцій до Росії [17, с. 162].

У грузинських конфліктах була налагоджена значна координація діяльності Комісії та Ради ЄС. Це було пов'язано з тим, що спеціальний представник Європейської комісії П. Семнебі запрошував керівництво ЄС на пленарні засідання всіх своїх важливих нарад у Грузії, Південній Осетії та Абхазії, хоч у випадку з Нагірним Карабахом (НК) зусилля Спеціального представника щодо встановлення фактів у Нагірному Карабасі були частково обмежені через відсутність підтримки його діяльності з боку сторін. У 2011 р. даний мандат був скасований, а Вірменія та Азербайджан були поінформовані про те, що зміцнення мандатів керівників делегацій в Баку та Єревані буде достатнім для заміни Спеціального представника. Проте делегації, будучи двосторонніми інституціями, маючи потенціал, кадрові та координаційні питання, зіткнулися з обмеженнями у врегулюванні НК конфлікту. У результаті Євросоюз дефакто не відігравав вагому роль у врегулюванні конфлікту в Нагірному Карабасі.

Отже, здатність ЄС до врегулювання кризи на Південному Кавказі залежить від цілої низки факторів, зокрема від його здатності забезпечити високий рівень координації на міжінституційному рівні та координувати свої відносини з регіональними гравцями. Варто також зауважити, що Росія використовує Нагірно-Карабаський конфлікт для збереження свого впливу в регіоні, а тому ЄС у взаємодії зі сторонами конфлікту має вибудовувати свою стратегію, розуміючи цей інтерес Росії.

У контексті інституційної присутності СБОП у країнах СхП варто розкрити діяльність місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM), що почала свою роботу в 2005 р. Вона сприяє нормам і процедурам прикордонного контролю, митної справи та торгівлі, які відповідають стандартам ЄС і задовольняють потреби її двох країн-партнерів. Це – консультативно-технічний орган зі штаб-квартирою в Одесі (Україна).

Правовою основою EUBAM є Меморандум про Взаєморозуміння, підписаний наприкінці 2005 р. Європейською Комісією і Урядами Республіки Молдова та України, а керівним органом Місії є Консультативна Рада, яка збирається двічі на рік. Мандат Місії продовжувався вже чотири рази (у 2007, 2009, 2011 та 2015 рр.), при цьому при цьому він завершується 30 листопада 2017 р. [3].

Він сприяє нормам і процедурам прикордонного контролю, митної справи та торгівлі, які відповідають стандартам ЄС і задовольняють потреби двох країн-партнерів. Це – консультативно-технічний орган зі штаб-квартирою в Одесі (Україна). Місія має Представництво/польовий офіс у Кишиневі та п'ять польових офісів: два з молдавського боку спільного кордону і три – з українського. Діяльність EUBAM сприяє економічному розвитку та зміцненню безпеки в регіоні. Місія робить свій внесок у прикордонне співробітництво і зміцнення довіри, допомагаючи підвищувати ефективність і прозорість і зміцнювати безпеку на молдавсько-українському кордоні.

Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) в Україні офіційно розпочала роботу в Києві 1 грудня 2014 р. після Революції Гідності та одержання відповідного запрошення від уряду України. Вона не має виконавчих повноважень, але надає підтримку державним органам України в послідовному реформуванні сектора цивільної безпеки шляхом стратегічних консультацій і практичної підтримки заходів з реформування згідно зі стандартами ЄС і міжнародними принципами належного врядування та дотримання прав людини [2].

Місія надає підтримку державним органам України в послідовному реформуванні сектора цивільної безпеки шляхом стратегічних консультацій і практичної підтримки заходів з реформування згідно зі стандартами ЄС і міжнародними принципами належного врядування та дотримання прав людини.

Незважаючи на бюджет більше ніж 54 млн євро, експертне середовище досить стримано оцінює результати дії місії. Зокрема К. Зарембо зазначає, що "далеко не всі в Україні усвідомлюють особливість інституційної природи КМЄС, а також те, що відрядження місії СПБО до країни, яка перебуває у стані збройного конфлікту, є винятковим жестом підтримки з боку ЄС" [1]. Разом із тим, на думку експерта, "варто пам'ятати, що місія була запрошена до України на тлі російської агресії, а не як консультант у мирний час, тому підхід до реформи безпекового сектора в Україні потребує коригування й адаптації до контексту конфлікту. Відмова місії (та держав-членів) визнавати реалії ситуації може негативно впливати на результативність її співпраці з місцевими партнерами".

Тобто можна стверджувати, що діяльність СПБО в країнах ЄС спирається більше на моніторинг, дорадництво та тренінгову діяльність для цивільного сектора безпеки, що досить обмежує оборонну складову співпраці. У рамках самої ініціативи Східного партнерства спільна співпраця всіх країн-адресатів з оборон-

ним сектором ЄС практично відсутня. Навіть у 2015 р., після анексії Криму та різних фаз конфлікту на Сході України в декларації Ризького саміту Східного Партнерства спільна співпраця в оборонній галузі не згадується. Єдиним документом, що подає надії на часткове поліпшення ситуації, яка склалася сьогодні, є представлений Єврокомісією у листопаді 2017 року перегляд Європейської політики сусідства, що містить у собі пункт про розширення співпраці в галузі оборони із сусідніми державами.

У документі згадується, що країни СхП будуть більше взаємодіяти у рамках Спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Буде відкритою можливість участі в безпекових операціях ЄС, його бойових формуваннях, а також у відповідних агенціях, таких як Європейська оборонна ініціатива або Європейський коледж з питань безпеки та оборони [14]. Однак немає жодної згадки про можливу кооперацію із так званою Загальноєвропейською армією, про яку досить упевнено заявляв Президент Єврокомісії Жан-Клод Юнкер ще в березні 2018 року [13].

Основна увага в галузі безпеки приділяється розширенню співпраці ЄС з країнами-партнерами в процесі реформування їхньої цивільної та військової безпеки, зокрема через стратегічне та політичне дорадництво, нарощування інституційного потенціалу та діалог із громадським сектором.

Важливим документом для подальших відносин ЄС із країнами Східного партнерства у сфері безпеки та оборони стала прийнята в 2016 р. Глобальна стратегія ЄС "Спільне бачення, загальні заходи: Сильніша Європа – глобальна стратегія зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу" [20]. ЄС визначає державну та соціальну стійкість як стратегічний пріоритет своєї політики у сусідстві. ЄС також продовжуватиме використовувати прагнення країн до інтеграції із європейськими структурами для стимулювання трансформації в цих країнах.

Стійкість інституцій та суспільств визнається у документі стратегічним пріоритетом у сусідстві ЄС, як у країнах, які хочуть міцніших зв'язків з ЄС, так і з тими країнами, що поза межами ЄПС і які не хочуть цього робити. У даному випадку ідеться про Росію та країни Центральної Азії. ЄС готовий до різних шляхів підтримки стійкості своїх східних і південних сусідів, зосередивши увагу на найбільш гострих і крихких проблемах, зокрема тих, де ЄС може зробити суттєвий прогрес.

Загалом, аналізуючи документ, варто відзначити, що документ закликає до спільних дій всіх країн-членів ЄС і більш скоординованої зовнішньої політики. Стратегія наголошує, що в сьогоднішньому світі Європа може встояти перед проблемами, які надходять із зовні, тільки в разі спільних дій. Серед пріоритетів для зовнішніх дій основним виділяється забезпечення безпеки самого ЄС, оскільки сьогодні тероризм, гібридні загрози, економічна нестабільність, зміна клімату та енергетична небезпека ставлять під загрозу громадян і територію країн-членів і відповідно самого ЄС. Належний рівень амбіцій та стратегічна автономія важливі для здатності Європи сприяти миру та безпеки всередині та за її межами. Тому ЄС посилюватиме зусилля у сфері оборони, кібербезпеки, боротьби з тероризмом, енергетики та стратегічних комунікацій. Згідно з документом державичлени повинні реалізувати свої зобов'язання щодо взаємодопомоги та солідарності, які закріплені в основоположних договорах. ЄС посилить свій внесок у колективну безпеку Європи, тісно співпрацюючи із своїми партнерами, починаючи з НАТО.

Професор Гентського університету С. Біскоп критикує документ, заявляючи, що в той час як "зовнішні та регіональні сили беруть участь у жорсткій геополітичній конкуренції в сусідстві Європи, сам ЄС хоче зосередити увагу на підвищенні стійкості своїх сусідів. І незрозуміло, хто повинен бути стійким до чого. Оскільки першим пріоритетом сусідів є національне виживання та гарантії безпеки…, тому забезпечення державного суверенітету та рівності могло б стати кращою опцією для стратегії ЄС у сусідстві" [12]. Варто зазначити, що його думка є досить влучною, оскільки забезпечення стійкості для авторитарних режимів у Білорусі чи Азербайджані може звучати як відхід ЄС від політики поширення демократичних реформ у регіоні. Більше того, якщо розглянути Україну, то питання суверенітету і територіальної цілісності виходять для неї на перший план і саме активне залучення ЄС у цьому напрямку було б набагато далекоглядніше, тобто підтримка розвитку інклюзивних державних інституцій та співпраця у оборонній сфері з більшим залученням її армії в рамках Спільної безпекової та оборонної політики.

Отже, участь країн Східного партнерства в оборонній та безпековій політиці ЄС є чинником, що укріплює позиції ЄС у сусідстві та у світі й від його дій в регіоні залежатиме, чи може ЄС претендувати на роль глобального гравця. Залучення армій України, Молдови та Грузії у спільних навчаннях і місіях ЄС сприятиме зміцненню обох сторін, оскільки на сучасному етапі, незважаючи на проблеми з реформуванням, Українська армія укріпилася та стала однією з найсильніших у Європі. До того ж у Грузії та України вже є досвід ведення війни з Російською Федерацією та відповіді на гібридні загрози.

Підсумовуючи, варто подивитись на стан безпеки в країнах Східного партнерства, відштовхуючись від показників цих держав у Глобальному індексі миру, що складається Інститутом економіки і миру, у консультації з міжнародною групою експертів з питань миру, інститутів миру і дослідницьких установ на основі даних, зібраних Відділом досліджень журналу the Economist. Даючи оцінку від 1 (мирна держава) до 4 (нестабільна та войовнича держава), Індекс серед країн Східного партнерства найгірші показники дав Україні із загальним результатом 3,184, де головними факторами такого результату були ріст витрат на оборону (2,5), безпека суспільства (3,3) та внутрішньополітичні фактори і конфлікти (3,2), вона посідає 154 місце із 163 можливих; 132 місце посідає Азербайджан з показником 2,426, при цьому 112 місце має Вірменія – 2,220; Білорусь 103 місце з показником 2,141; 94 місце Грузія (2,084) і незважаючи на заморожений конфлікт у Придністров'ї, 62 місце посідає Молдова з показником 1,938 [18].

Варто також відзначити, що 22–23 червня 2017 р. в Брюсселі пройшов черговий саміт Європейської ради (European Council), рішення якого матимуть безпосередні наслідки для СПБО. Ключовим рішенням на саміті стало схвалення курсу на військову інтеграцію ЄС. Франція, Німеччина і керівники Європейської комісії успішно використали шанс на впровадження змін. У комюніке саміту і заявах лідерів ЄС чітко прозвучала теза про намір активізувати інтеграцію у військовій сфері [4]. Інтеграція має охопити: інституціональну сферу; оборонно-промисловий комплекс; ринок зброї й військової техніки ЄС. Ядром такого об'єднання стане Постійна структурна співпраця (Permanent Structured Cooperation, PESCO). Участь у PESCO є добровільною, і ніхто нікого не буде затягувати до військового альянсу. Але ніхто не відмовився від цього формату [15]. Додатково ЄС збільшує фінансування оборони. З європейського оборонного фонду (European Defence Fund) Європейська комісія планує витрачати на ці цілі по 500 млн

євро в 2019 і 2020 рр., а в 2020 р. довести суми річного фінансування ОПК до 1 млрд євро.

Висновки. Діяльність ЄС у рамках Спільної оборонної та безпекової політики ЄС у східному сусідстві є додатковою сферою співробітництва, що, зважаючи на слабкість країн СхП, становить спільний інтерес. ЄС робить спроби бути активним і залученим гравцем у конфліктах, що є в регіоні, однак через ряд інституційних факторів його дії є досить обмеженими. Безпекові місії ЄС у країнах Східного партнерства часто критикуються на предмет їхньої ефективності та доцільності, натомість кошти, що виділяються на їхнє функціонування, є досить значними.

ЄС потребує більш рішучої відповіді на виклики, що сьогодні постають у країнах Східного партнерства. Варто відзначити відсутність необхідної консолідації в позиції ЄС щодо кризових явищ у сусідстві, чіткого розподілу повноважень між різними інституціями, що впливають на оборонну та зовнішню політику, зважаючи на бажання окремих країн Східного партнерства тісніше взаємодіяти в цій площині.

Список використаних джерел:

1. Зарембо К. Місія здійсненна? Де помиляється Євросоюз у реформі сектора безпеки в Україні / К. Зарембо // Європейська правда, 23.03.17. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/03/23/7063459/
2. Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/about-us/
3. Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eubam.org/ua/who-we-are/
4. Молдован О. Історичний саміт Європейської ради: наслідки для України / О. Молдован // 26.06.17. [Електронний ресурс] Mind.ua. – Режим доступу: https://mind.kiev.ua/openmind/20173535-istorichnij-samit-evropejskoyi-radi-naslidki-dlya-ukrayini.
5. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії, Зовнішня політика і безпека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/dialogue/foreign-policy.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 лют. 2015 р. № 139-р Про затвердження плану заходів з проведення комплексного огляду сектора безпеки і оборони України та методичних рекомендацій щодо його проведення. – [Електронний ресурс].– Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/139-2015-%D1% 80
7. Семенюк О. Спільна політика Європейського Союзу у сфері безпеки та оборони в умовах його розширення/ О. Семенюк // дис. … канд. політ. наук, КНУ ім. Т. Шевченка. – 2007. – С. 155.
8. Труш О. Історико-правові засади Європейської політики безпеки й оборони / О. Труш, Є. Нікіпелова // Теорія та практика державного управління 3(54)/2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/1/05.pdf
9. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини. – [Електронний ресурс] Верховна Рада України – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/ show/998_548.
10. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами, з іншої сторони. – [Електронний ресурс] Верховна Рада України. – Режим доступу : http:// zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
11. Шатун В. Оборонна і безпекова політика Європейського Союзу: формування та еволюція / В. Шатун // Наук. праці. Серія "Політологія". – 2014. – Вип. 218. – С. 60–67.
12. Biscop. S. A strategy for Europe's neighbourhood: keep resilient and carry on?/ S. Biscop // Real Instituto Elcano, ARI 4/2017. [Electronic source]. – Access:http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari4-2017-biscop-strategy-europe-neighbourhood-keep-resilient-carry-on.
13. DW, Глава Еврокомиссии призвал к созданию общеевропейской армии, 08/03/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dw.com/p/1EnF4.
14. ENP Review: stronger partnerships for a stronger neighbourhood. – [Electronic source] European External Action Service (EEAS). – Access: http://eeas.europa.eu/enp/documents/2015/151118_joint-communication_review-of-the-enp_uk.pdf
15. European Council meeting (22 and 23 June 2017) – Conclusions. [Electronic source] Council of Europe. – Access: http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2017/06/22-23-euco-conclusions_pdf
16. European External Action Service (EEAS), EU-Georgia relations. [Electronic source]. – Access: http://eeas.europa.eu/factsheets/news/eu-georgia_factsheet_en.htm
17. Freizer S. The Revised European Neighbourhood Policy and Conflicts in the South Caucasus: The EU's Growing Conflict Transformation Role / S. Freizer // The Revised European Neighbourhood Policy Continuity and Change in EU Foreign Policy, Ed. D. Bouris, T. Schumacher, Palgrave Macmilan, 2017. – P.135–155.
18. Institute for Economics and Peace, Global Peace Index 2017 (GPI) [Electronic source]. – Access: http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/06/GPI-2017-Report-2.pdf
19. Petersberg Declaration. Western European Union. Council of Ministers. – Bohn, June 1992. – 7 p. [Electronic source]. – Access: http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf
20. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. –. [Electronic source] European External Action Service (EEAS). – Access: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
21. Zarembo K. Ukraine in EU security: an undervalued partner/ K. Zarembo, FRIDE, Policy Brief (03/08/2011). – [Electronic source]. – Access: http://fride.org/download/PB_88_Ukraine_in_EU_security.pdf

Надійшла до редколегії 02.09.18

И. Нагорняк, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СОТРУДНИЧЕСТВО ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА СО СТРАНАМИ ВОСТОЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОБЛАСТИ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ

Рассмотрены этапы создания Общей политики безопасности и обороны ЕС, установления отношений со странами Восточного партнерства в данной области. Проанализирована деятельность миссий ЕС на территории этих стран, общая оборонная деятельность. Сделаны выводы и прогнозы о перспективах улучшения отношений в контексте пересмотренной Европейской политики соседства, новой Глобальной стратегии ЕС и формирования постоянного структурного сотрудничества в обороне ЕС.

Ключевые слова: безопасность, оборона, Европейский Союз, Восточное партнерство, миссии ЕС, Глобальная стратегия ЕС.

I. Nagornyak, graduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

EU COOPERATION WITH THE EASTERN PARTNERSHIP COUNTRIES IN THE FIELD OF SECURITY AND DEFENSE

The article deals with the process of creation of the Common Security and Defense Policy of the EU, establishing relations with the countries of the Eastern Partnership in this field. Also author analyzed the activities of EU missions in these countries, joint defense activities. Article estimates the prospects for improving relations between parties in the context of the revised European Neighborhood Policy, the new EU Global Strategy and the formation of Permanent structural cooperation (PESCO) in the field of defense.

Key words: security, defense, European Union, Eastern Partnership, EU mission, EU Global Strategy.